

Problemy w nadzorze metrologicznym

Problems in metrological supervision

Andrzej Czechowski (Biuro Służby Miar GUM)

Referat został przedstawiony na konferencji GUM pt. „Skutki braku regulacji metrologicznych w gospodarce” w panelu pt. „Metrologia w ochronie praw konsumenta i obrotu gospodarczego”.

The paper was presented at the conference in the Central Office of Measures: “The consequences of the lack of regulations in the economy” in the panel “Metrology in the protection of consumer rights and economic turnover”.

Wstęp

Administracja miar nadzoruje cztery ustawy poprzez wykonywanie w odpowiednim zakresie kontroli u przedsiębiorców lub u użytkowników przyrządów pomiarowych. Są to:

- ♦ ustawa Prawo o miarach,
- ♦ ustawa o towarach paczkowanych,
- ♦ ustawa o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku,
- ♦ ustawa o systemie tachografów cyfrowych.

Poniżej przedstawiono przykłady konkretnych problemów powstających ze względu na brak precyzyjnych regulacji. W takich przypadkach konieczne jest posługiwanie się opracowaniami typowo metrologicznymi, np. OIML (Międzynarodowej Organizacji Metrologii Prawnej) i WELMEC (Europejskiej Współpracy w Dziedzinie Metrologii Prawnej), a także branżowymi lub normami.

Aerozole

Dla wyznaczenia ilości rzeczywistej wskazanej na opakowaniu, w jednostkach objętości stosuje się kilka metod. Jednak najczęściej jest to obliczanie gęstości wyrobu aerozolowego w oparciu o gęstość poszczególnych składników oraz ich masowego lub objętościowego udziału. W przypadku wyrobów aerozolowych gęstość mieszanki aerozolowej można obliczyć z następujących wzorów, które nie uwzględniają zmian objętości wynikającej ze zmieszania komponentów:

$$\rho_M = \frac{A_G + B_G + \dots + Z_G}{\frac{A_G}{\rho_A} + \frac{B_G}{\rho_B} + \dots + \frac{Z_G}{\rho_Z}}$$

przy określaniu składu metodą podania procentowego udziału masy, a także:

$$\rho_M = \frac{A_V \cdot \rho_A + B_V \cdot \rho_B + \dots + Z_V \cdot \rho_Z}{A_V + B_V + \dots + Z_V}$$

przy podawaniu składu w procentach objętości, gdzie:

ρ_M – gęstość mieszanki aerozolowej, w g/ml,

A_G, B_G, Z_G – wagowy udział określonego surowca, w %,

A_V, B_V, Z_V – objętościowy udział określonego surowca, w %,

ρ_A, ρ_B, ρ_Z – gęstość określonego surowca, w g/ml.

Powyższe potwierdza dokument Europejskiej Federacji Branży Klejów i Uszczelnaczy (FEICA – Association of the European Adhesive & Sealant Industry) o numerze TM 1001:2013 *Determination of the Volumetric Content of an OCF canisters*. Rozdział 6 *Glossary: Volume contraction of OCFs* wskazuje, że w pianie poliuretanowej następuje mieszanie składników, co przy pewnych warunkach i komponentach może doprowadzić do zmniejszenia objętości w wyrobie zamkniętym docierającym do konsumenta. Ponadto dokument ten zawiera informacje odnoszące się do występujących różnic między wartością naważeń składników w masie a faktyczną objętością wyrobu gotowego (zamkniętego).

W dokumencie tym została wskazana metoda rentgenowska, analogiczna do tej stosowanej przez organy administracji miar. Istotą metody jest uzyskanie zdjęcia zawierającego dwie puszkę wzorcowe i jedną badaną umieszczoną w środku. Więcej informacji można znaleźć w publikacji [1].

Prawo energetyczne

W związku z wejściem w życie w dniu 2 września 2016 r. ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1165) – na mocy jej art. 1 ust. 6 – organom administracji miar zostały przyporządkowane nowe zadania, o których mowa w ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2012 r. poz. 1059, z późn. zm.). Zgodnie z art. 23r ust. 3 wspomnianej ustawy, w ramach realizacji zadań lub kontroli prowadzonych na zasadach i w trybach określonych w odrębnych przepisach, Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, Szef Służby Celnej, Prezes Agencji Rezerw Materiałowych, Prezes Urzędu Dozoru Technicznego, Dyrektor Transportowego Dozoru Technicznego, Inspekcja Handlowa, Państwowa Inspekcja Pracy oraz organy: Policji, Prokuratury, Inspekcji Ochrony Środowiska, Państwowej Straży Pożarnej, nadzoru budowlanego, administracji miar i Państwowej Inspekcji Sanitarnej kontrolują spełnienie obowiązku:

- 1) posiadania koncesji, o których mowa w art. 32 ust. 1 pkt 1-4, w zakresie, w jakim dotyczą paliw ciekłych;
- 2) wpisu do rejestru, o którym mowa w art. 32a;
- 3) zgłoszenia do Prezesa URE infrastruktury paliw ciekłych, o którym mowa w art. 43e.

Ponadto ust. 4 tego przepisu stanowi, iż organy, o których mowa w ust. 3, mogą kontrolować spełnienie wymogu prowadzenia sprzedaży paliw ciekłych i świadczenia usług magazynowania lub przeładunku paliw ciekłych, przesyłania lub dystrybucji paliw ciekłych w sposób zgodny z art. 43a.

W przypadku kontroli użytkowników przyrządów pomiarowych podlegających dodatkowo ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. z 2012 r. poz. 1059, z późn. zm.), organy administracji miar, zgodnie z art. 23r ust. 3 tej ustawy, powinny dokonywać sprawdzenia spełnienia ww. obowiązków. Jednak nadal brak jest rozporządzeń

wykonawczych oraz aktualnych rejestrów wynikających z powyższych przepisów, np. Informatora URE dotyczącego kontroli, wzoru informacji o rodzajach i lokalizacji infrastruktury. W dniu 31 marca 2017 r. opublikowano na stronie internetowej URE pierwszą tego typu informację – Rejestr podmiotów przywożących. Ponadto w międzyczasie, tj. w dniu 18 grudnia 2016 r., nastąpiła zmiana powyższych przepisów i organy kontroli powinny weryfikować złożenie wniosku o zmianę koncesji. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą miały czas na złożenie wniosku do 16 stycznia 2017 r. Wnioski złożone po tym terminie muszą zostać poddane ponownej weryfikacji, tj. do czasu wydania nowej koncesji działalność podlegająca koncesji powinna być zawieszona, np. prowadzenie stacji paliw. Aktualnie na stronie internetowej URE znajduje się wykaz podmiotów, które złożyły wnioski o udzielenie, zmianę lub cofnięcie koncesji albo o udzielenie lub zmianę promesy koncesji wraz z datą ich złożenia.

W związku z powyższymi brakami, GUM przekazał do terenowych organów administracji miar następującą wytyczną – w przypadku stwierdzonych nieprawidłowości dotyczących metrologii czy też koncesji (np. jej braku lub nieaktualności), organ administracji miar zarządzający kontrolę zawiadamia o nich właściwy miejscowo Oddział Terenowy Urzędu Regulacji Energetyki.

Wagi o dużych obciążeniach maksymalnych

Włączenie organów administracji miar w obszar nadzoru rynku nad przyrządami pomiarowymi nastąpiło w dniu 20 kwietnia 2016 r. – ustawą o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku (Dz. U. poz. 542, z późn. zm.). Wagi nieautomatyczne podlegają prawnej kontroli metrologicznej (legalizacji ponownej) zgodnie z ustawą z dnia 11 maja 2001 r. – Prawo o miarach (Dz. U. z 2016 r. poz. 884, z późn. zm.) dopiero po trzech latach od wykonania oceny zgodności takich wag, tj. od wprowadzenia ich do obrotu. W okresie tych trzech lat wagi nieautomatyczne były w nadzorze rynku sprawowanym przez organy Inspekcji Handlowej, który ograniczał się tylko do kontroli formalnych (właściwie tylko sporadycznie uzupełnianych o sprawdzenia metrologiczne przy pomocy merytorycznej pracowników administracji miar i zasadniczo obejmujących tylko wagi o małych obciążeniach maksymalnych – do 15 kg).

Faktyczny brak nadzoru spowodował wzrost liczby zjawisk negatywnych. W tym aspekcie szczególnie wagi nieautomatyczne o dużych obciążeniach były praktycznie poza wszelką kontrolą do czasu przejścia ich do prawnej kontroli metrologicznej wykonywanej przez organy administracji miar, czyli po 3 latach od wprowadzenia ich do użytkowania. System taki wygenerował patologie – odnotowywano rażące nieprawidłowości stwierdzane podczas dotychczasowych czynności związanych z prawną kontrolą metrologiczną takich wag. Wielokrotnie stwierdzano stosowanie wag o dużych obciążeniach (powyżej 1 t) po ocenie zgodności, które nierzadko przechodziły „kolejne oceny zgodności”, poprzez naniesienie nowych oznaczeń oceny zgodności, co powodowało, iż nie były zgłaszane do legalizacji ponownej zgodnie z przepisami ustawy Prawo o miarach. Oznakowania zgodności wagi nieautomatycznej podlegające wymaganiom starej dyrektywy NAWI:

Oznakowania zgodności wagi nieautomatycznej podlegającej wymaganiom nowej dyrektywy przyrządu NAWI (jak i przyrządu pomiarowego według starej i nowej dyrektywy MID):

Art. 19 ustawy o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku stanowi tylko, iż importera lub dystrybutora traktuje się jak producenta, jeżeli wprowadza do obrotu wyrób pod własną nazwą lub znakiem towarowym lub modyfikuje wyrób znajdujący się w obrocie w taki sposób, że może mieć to wpływ na zgodność z wymaganiami. W tym aspekcie Komisja Europejska wydała przewodnik Blue Guide 2016, opisujący wdrażanie przepisów dotyczących produktów w Unii Europejskiej, w którym można znaleźć następujące wskazania. Produkt, w którym po oddaniu do użytku dokonano ważnych zmian lub napraw w celu zmodyfikowania oryginalnego działania, zastosowania lub typu, mających istotny wpływ na jego zgodność z unijnym prawodawstwem harmonizacyjnym, może być uznany za nowy produkt. Osoba

przeprowadzająca modyfikację musi spełnić takie same wymagania jak oryginalny producent, np. przygotować dokumentację techniczną, sporządzić deklarację zgodności UE i umieścić oznakowanie CE na produkcie. Osoby, które dokonują ważnych zmian w produkcie, mają obowiązek zweryfikować, czy taki produkt należy uznać za nowy, w odniesieniu do stosownego unijnego prawodawstwa harmonizacyjnego. Jeżeli tak, osoba dokonująca zmian staje się producentem i ma związane z tym obowiązki. Co więcej, w przypadku, gdy taki produkt zostanie uznany za nowy, musi zostać poddany pełnej ocenie zgodności zanim zostanie udostępniony na rynku. Natomiast produktów, które zostały naprawione lub wymienione (np. w wyniku wykrycia wady) w sposób niezmieniający oryginalnego działania, przeznaczenia lub typu, nie uznaje się za nowe produkty w rozumieniu unijnego prawodawstwa harmonizacyjnego. Niemniej jednak, zgodnie z art. 8k ust. 2 ustawy – Prawo o miarach, przyrząd pomiarowy powinien być zgłoszony do legalizacji ponownej m.in. w przypadku uszkodzenia albo zniszczenia oznaczeń lub cech zabezpieczających naniesionych podczas dokonywania oceny zgodności lub po jego naprawie.

Niezastosowanie się do powyższych przepisów i wytycznych rodzi poważne wątpliwości, co do właściwości metrologicznych takich wag z uwagi na utratę spójności pomiarowej, tj. brak odniesienia wskazań wag do Państwowego wzorca jednostki masy – prototypu kilograma nr 51, przechowywanego w GUM. Ponadto w przypadku wag o dużych obciążeniach nawet nieznaczne przekroczenie wartości błędu ponad wartości dopuszczalne powoduje rażące różnice w wynikach pomiarów (ustalania faktycznej masy produktu), np. błąd tylko 1 % powoduje, że na 30 tonach ważonego towaru nieuczciwy dostawca może generować 300 kg niedowagi. Sytuacja taka występuje praktycznie we wszystkich obszarach i dziedzinach gospodarki krajowej, w których wagi takie są użytkowane: sprzedaż węgla i surowców energetycznych, skup złomu, skup warzyw, owoców i produktów rolnych, przejścia graniczne i składy celne, w których wyznacza się podatki i wysokość cła w zależności od masy przewożonego towaru lub też, np. dla wag przeznaczonych do odważania towarów w centrach przeładunkowych, w opakowaniach typu big-bag o masach 500 kg lub 1000 kg.

Kontrole użytkowników taksometrów

Zgodnie z art. 79 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (sdg) organy kontroli zawiadamiają przedsiębiorcę o zamiarze wszczęcia kontroli. W większości przypadków taksometry legalizowane są przez punkty legalizacyjne. W tej sytuacji wnioskodawcą jest serwis, a organ administracji nie ma wiedzy na temat osoby, która jest faktycznym użytkownikiem i nie posiada jego adresu zamieszkania. W sytuacji, gdy organ posiada jednak adres zamieszkania, to wysyła tam zawiadomienie, a kontrola jest wykonywana na postoju taksówek, gdzie niestety nie ma możliwości zastania wszystkich użytkowników. Ponadto, w zdecydowanej większości, podczas rozpoczęcia kontroli u pierwszego taksówkarza reszta odjeżdża, a administracja miar nie ma uprawnień do zatrzymywania pojazdów w ruchu ze względu na uwarunkowania zawarte w ustawie Prawo o ruchu drogowym. Kontrole takie są po prostu nieskuteczne – i to działa deprymująco na pracowników mających wykonywać takie kontrole. Powyższe oznacza, że kontrolowanie taksówek, a co za tym idzie użytkowników taksometrów jest szczególnie trudne. Podejmowane są kontrole z Policją lub Strażą Miejską, która blokuje postój i wtedy rozpoczyna kontrole, ale tu często administracja miar jest tylko asystentem, a organem wszczynającym kontrolę są ww. służby. Kolejnym rozwiązaniem jest art. 79 ust. 2 pkt 6 ustawy sdg stanowiący, że zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli nie dokonuje się w przypadku, gdy: przedsiębiorca nie ma adresu zamieszkania lub adresu siedziby bądź doręczanie pism na podane adresy

było bezskuteczne lub utrudnione. Natomiast najlepszym rozwiązaniem byłoby umożliwienie stosowania dla użytkowników taksometrów takich samych upoważnień do kontroli jak dla osób nie będących przedsiębiorcami w rozumieniu ustawy sdg.

Podsumowanie

Powyższe sytuacje niepokoją także tych przedsiębiorców, którzy dbają o dobro swoich odbiorców, jak również kierują się daleko idącym poczuciem uczciwości w zakresie prowadzenia sprzedaży swoich produktów (lub usług), gdzie duże znaczenie przykładają się do stosowania nowoczesnych technologii w zakresie pakowania i ważenia, dla utrzymania wysokiej jakości tych procesów. Należy zwrócić uwagę także na konieczność wspierania warunków uczciwej konkurencji przedsiębiorców, gdyż podmioty, które sprawdzają przyrządy zgodnie z obowiązującym prawem, ponoszą dodatkowe koszty związane z dokonywaniem sprawdzeń metrologicznych. Natomiast kontrole przeprowadzone przez inspektorów organów administracji miar, które ujawniły nieprawidłowości, a co za tym idzie ich eliminacja, daje poczucie konsumentom, że zakupiony towar (lub usługa) jest zgodna z deklaracją producenta.

Literatura

- [1] Czechowski A., Knyziak B.A., Badanie wyrobów aerozolowych metodą promieniowania rentgenowskiego, Biuletyn GUM, 1–2 (2015), s. 36–39.